

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Національний технічний університет
"Харківський політехнічний інститут"

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

З ДИСЦИПЛІНИ "ОРГАНІЗАЦІЯ БАЗ ДАНИХ ТА ЗНАНЬ"

для підготовки бакалаврів за напрямком 6.050101 «Комп'ютерні науки»
для спеціальності – 05010102 «Інформаційні технології проектування»

РОЗГЛЯНУТО

на засіданні кафедри
теорії і систем автоматизованого
проектування механізмів і машин
Протокол № __, від _____.2009 р.
Завідувач кафедри

_____ проф. Ткачук М. А.

“ ____ ” _____ 2009 р.

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою
факультету
транспортного машинобудування
Протокол № __, від _____ 2009 р.
Декан

_____ проф. Єпіфанов В. В.

“ ____ ” _____ 2009 р.

Харків 2009

ЛИСТ ПОГОДЖЕННЯ

Навчальної дисципліни «Організація баз даних та знань».

УЗГОДЖЕНО

УЗГОДЖЕНО

05010102 «Інформаційні технології
проектування»

_____
(найменування спеціальності)

«Кафедра теорії і систем
автоматизованого проектування
механізмів і машин»

_____
_____
_____

_____
проф. Ткачук М. А.

_____
(підпис завідувача кафедрою)

“ ____ ” _____ 2009р.

“ ____ ” _____ 2009р.

I. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ.

Організація баз даних та знань (ОБДЗ) є однією з головних дисциплін в комп'ютерній підготовці спеціалістів і магістрів по спеціальності інформаційні технології проектування (7.080402). Дана дисципліна має деякий зв'язок з курсами "Обчислювальна техніка" і "Дискретна математика". ОБДЗ є науковою основою для наступних професійно-орієнтованої підготовки: "Теорія алгоритмів та математичне представлення знань", "Основи проектування систем штучного інтелекту" та дисциплін спеціальної підготовки: "Мережі ЕОМ", "Моделювання об'єктів та процесів і ін.

II. РОЗПОДІЛ НАВЧАЛЬНОГО ЧАСУ.

Курс 3 Семестр	Всього	Розподіл по видах занять				Семестрова атестація
		Лекц	Лаб	Пр	КР	
5	126	32	16	-	-	екзамен

III. МЕТА І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ.

Метою даного курсу є вивчення:

- Понятійного апарату організації даних;
- Структурного підходу до організації даних;
- Моделей організації зберігання і управління даними в ЕОМ;
- Теоретичних основ проектування реляційної моделі даних (реляційної алгебри і нормалізації відношень);
- Особливостей організації фізичної моделі даних;
- Особливості побудови проблемно орієнтованих баз даних та знань (конструкторських, інтелектуальних, графічних і ін.).

Сучасне програмне забезпечення все більш перетворюється в систему обробки даних. Тому вивчення студентами принципів правильної організації даних необхідно не тільки для самостійної розробки програмного забезпечення, але і для засвоєння практично усіх нових програмних продуктів. Система організації баз даних у світі вже склалася - це реляційна модель даних. Тому знання цієї системи необхідно для засвоєння будь-якого програмного продукту по обробці даних спеціалістами по динаміці і міцності за короткий час. Вивчення даного курсу підвищує конкурентноспроможність фахівця, а також сприяє підвищенню культури програмування при створенні програмних продуктів самими студентами.

В підсумку вивчення курсу ОБДЗ студент повинен знати понятійний апарат організації даних, існуючі моделі організації даних, принципи організації проблемно-орієнтованих баз даних, а також уміти практичні побудувати реляційну модель бази даних (провести нормалізацію відношень).

IV. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН.

IV.1 РОЗПОДІЛ НАВЧАЛЬНОГО ЧАСУ ЗА ТЕМАМИ

Розділи, теми, модулі	Види занять						Курсова робота	Залік	Іспит	Самостійна робота	
	Всього		лекції	практичні заняття	лабораторні роботи	контрольна робота				розрахунково-графічна робота	самостійна робота
	годин	кредитів									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Модуль 1. Організація баз даних.	24	1,5	16	-	8						48
Тема 1			8		4						24
Тема 2			8		4						24
Модульна контрольна робота №1.						7 тиж.				-	
Модуль 2. Фізичні моделі баз даних.	24	2	16	-	8						50
Тема 3			8		4						24
Тема 4			8		4						26
Модульна контрольна робота №2.						15 тиж.					
РАЗОМ ЗА СЕМЕСТР	64	3,5	32	-	16	4	-	-	+	-	98

IV.2 ЛЕКЦІЇ

Вступ

Предмет і задачі курсу. Структурний підхід до організації даних - основа сучасних систем зберігання інформації. Реальний мир, інформація, дані. Предметна область, об'єкт, атрибут. Значення, ключовий елемент і запис даних.

1 Поняття про базу даних.

1.1 Файл даних. Програмна середа файлу даних.

1.2 Поняття БД і СУБД. Визначення БД. Недоліки інтеграції даних в БД. Вимоги до СУБД.

1.3 Адміністратор БД. Незалежність даних і засоби її досягнення.

1.4 Словник даних (СД). Вимоги до СД. Вигоди застосування СД. Рекомендації по визначенню даних.

2 Моделі даних

2.1 Концептуальна, логічна, зовнішня і внутрішні моделі.

2.2 Життєвий цикл системи з БД. Характеристика етапів життєвого циклу.

- 2.3 Взаємозв'язки в моделях даних. Мережева модель даних. Ієрархічна модель даних.
- 2.4 Реляційна модель даних.
- 3 Проектування реляційної моделі даних
  - 3.1 Відношення, їхні властивості.
  - 3.2 Реляційна алгебра. Операції: проекція, об'єднання, різниця, декартовий твір, селекція, пересічення, сполучення, ділення.
  - 3.3 Нормалізація відношень. Типи залежностей у відношеннях. Нормальні форми: 1-я, 2-я, 3-я, НФБК, 4-я і 5-я.
  - 3.4 Сполучення без втрат і що зберігають залежність.
- 4 Проектування фізичної моделі.
  - 4.1 Рекомендації при використанні СУБД, засоби доступу. Три рівня автоматизації в реляційній моделі.
  - 4.2 Захист і цілісність даних в СУБД.
  - 4.3 Порядок роботи при створенні реляційної БД.
- 5 Конструкторські бази даних складник САПР.
  - 5.1 Інтелектуальні бази даних. Особливості побудови експертних систем.
  - 5.2 Концепції штучного робленого інтелекту: стратегія формалізації знань про предметну область; стратегія побудови системи вирішальних правив; стратегія пам'яті епізодів.
  - 5.3 Графічні бази даних. Особливості побудови і вимоги до зображення. Семантична і синтаксична модель.
  - 5.4 Стандартизація графічної інформації. Системи координат машинної графіки. Концепція стандартизації. Вигляди графічних стандартів: GKS; PHIGS; IGES.

4.3. ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ.

1. Операції реляційної алгебри і їхнє застосування до обчислення транзакцій в реляційній базі даних (6 год. ауд.) - (тема 3-теорії).
2. Нормалізація відношень: виявлення небажаних функціональних залежностей і приведення до більш високої нормальної форми (6 год. ауд.) - (тема 3 - теорії).
3. Розробка проекту реляційної бази даних (групове завдання для 4-5 студентів) (1 год. ауд.+8 годин самостійної роботи).

4.4. СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ.

Не передбачені навчальним планом.

4.5. ЛАБОРАТОРНІ РОБОТИ.

Не передбачені навчальним планом.

1. Навчально – методичні матеріали.

Основна література

1. Атре Ш. Структурный подход к созданию баз данных. - М.: Финансы и статистика, 1983.- 317с.
2. Базы данных // под ред. проф. А.Д.Хомоненко. Спб “Корона крип” 2000г –416с.
3. Карпова Т. Базы данных. Моделирование, разработка,реализация. Спб. “ПИТЕР”, 2001.- 304с.
4. Озкарахан Н. Организация баз данных. - М.: Мир, 1984.
5. Хорафас Д., Легг С. Конструкторские базы данных. - М.: Машиностроение, 1990.- 224с.

Додаткова література

1. Дейт К. Введение в системы баз данных. - М.: Наука, 1980.
2. А.М. Епанишников, В.А. Епанишников. DELPHI: базы данных. М.: “Диалог-МИФИ”, 2000г. 416с.
3. Куправа Т.А. Создание и программирование баз данных средствами СУБД dBASE-III-plus, FoxBase, Clipper. 1991.

Програму склав

_____ ст.-пр. Мартіненко О.В.